

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів як повноцінна частина навчального плану і найважливіший елемент процесу навчання повинна бути також чітко організована, як і аудиторна навчальна робота. Інакше професійна підготовка фахівців практично забезпечується тільки половиною всього обсягу навчального навантаження, що, безумовно, призводить до зниження якості цієї підготовки.

Як показують психолого-педагогічні дослідження, ступінь усвідомлення і самоврядування навчальної діяльності в студентів тісно пов'язаний із повнотою уявлень викладачів про її структуру і способи. Дослідженнями також виявлено, що без усвідомленої постановки завдань її формування в процесі навчання у вищій школі навіть на старших курсах не відбувається перехід до вищих рівнів саморегуляції учіння, не удосконалюється вміння вчитися.

Допомога викладачів у складанні системи уявлень про продукт своєї навчальної діяльності, мірі сформованості засвоєваних знань і дій може і повинна стати основою ефективності самостійної роботи студентів.

Зацікавленість же у високому рівні професійної підготовки фахівців виявляється на самих різних рівнях: суспільні інститути, освітні установи, безпосередні учасники освітнього процесу - студенти і викладачі - визначають якісну освіту як безперечну цінність, яка є основою конкурентоспроможності сучасного юриста.

Основним видом передавання знань студентам є тексти підручників і навчальних посібників. З'ясування змісту навчального матеріалу з тексту включає три види дій - читання і декодування початкового змісту, переробку і з'ясування змісту, фіксацію (конспектування) переробленого матеріалу. Для того, щоб означити наявні в реальній навчальній діяльності проблеми, які

пов'язані з такою навчальною дією, як читання, необхідно досліджувати уявлення студентів і викладачів про цю, на перший погляд, просту дію.

Студенти-юристи не мають уявлень щодо своїх можливостей в реалізації читання навчальної літератури. Наприклад, кількісний показник (обсяг) прочитуваного тексту в опитаних нами студентів важко вказати. Студенти не знають, яка швидкість прочитання ними тексту, скільки сторінок вони можуть прочитати за 1 годину, практично не співвідносять складність тексту з часом його освоєння.

Проблеми, що виникають через незнання студентами своїх можливостей читання навчальної літератури, очевидні.

По-перше, організувати ефективну самостійну роботу практично неможливо, оскільки студент не знає, скільки йому знадобиться часу навіть на просте прочитання тексту, не кажучи про його засвоєння. Розподілити загальний обсяг читання навчального матеріалу поміж усіма виучуваними дисциплінами тижневого навчального навантаження також неможливий. Говорити про планомірно розподілену, а тому ефективну самостійну роботу студента в такому разі не доводиться.

По-друге, розуміння можливостей студентів щодо читання відсутнє і у викладачів: не відома середня швидкість прочитання навчального матеріалу, наприклад, у конкретної групи студентів. Це нерозуміння створює проблему визначення оптимального обсягу завдань для самостійної підготовки. Звичайно, можна думати, що чим більше навчального матеріалу для підготовки семінарського заняття, тим краще. Але такий підхід, швидше за все, зумовлює зниження глибини осмислення навчального матеріалу. Крім того, відсутнє уявлення про загальне навчальне навантаження в студентів про самостійну роботу з усіх дисциплін, не зрозуміло, який її реальний обсяг.

Відсутність у викладачів уявлення про реальні можливості студентів у засвоєнні навчального матеріалу може призвести до ситуації, коли невиправдано великий його обсяг просто "відлякує" недбайливих студентів

("все одно це все не прочитати"), а старанні студенти будуть фрустрованими через неможливість реального виконання роботи.

Очевидно, що навіть просте дослідження швидкості читання студентів може допомогти організувати роботу з самостійного засвоєння навчального матеріалу ефективніше.

Так можна визначити оптимальний обсяг навчального матеріалу для самостійного вивчення, виходячи з середньої швидкості читання в навчальній групі. Такий більш реалістичний підхід викладача до визначення обсягу навчального матеріалу для самостійного освоєння знижує формальне ставлення до самостійної навчальної діяльності студентів і дає можливість підвищити рівень його засвоєння.

Декодування наукового тексту також нерідко викликає труднощі в студентів через відсутність необхідного запасу навіть не спеціальної, але загальнонаукової лексики. Ймовірно, необхідно організувати навчальну роботу, спрямовану на активне засвоєння загальнонаукової лексики, що може стати основою достовірно наукових уявлень студентів. Ця спеціально організована робота могла б створити умови для формування навчальних дій, що забезпечують глибше засвоєння навчального матеріалу.

Можливості засвоєння студентами змісту навчальних текстів також вимагають вивчення. Часто залишається невідомим, чи вміє студент виділяти склад і систему змісту навчальних текстів, чи знайомий він із операціями ознайомлювального читання, а також, яким чином він здійснює ретельне суцільне читання. Крім того, дії по розумінню змісту тексту включають тематичну систематизацію змісту, аналіз кожного виду змісту (фактичного, теоретичного, методологічного).

Діагностика навчальних умінь з освоєння і розуміння змісту навчального і наукового тексту і їх формування є необхідною передумовою для ефективної організації самостійної роботи самими студентами. Управління учбовою діяльністю студентів з боку викладача здійснюється за допомогою контролю результатів дій переробки і розуміння змісту.

Наприклад, студенти самостійно освоюють навчальний матеріал, виділяють у тексті структуру і послідовність конкретного змісту, а потім детально аналізують на занятті рівень виконання своєї роботи. Аналіз навчальних дій на занятті, у свою чергу, є основою формування самоконтролю, який є істотним компонентом саморегуляції навчальної діяльності студента.

Завершальною дією розуміння змісту тексту є його фіксація, конспектування, яке є скороченим викладом тексту в його тематичній структурі і основних положеннях.

Оцінити ефективність самостійного конспектування студентам достатньо важко, їх уявлення про цю дію обмежується, як правило, виписуванням цитат з тексту. Тому необхідно визначити для студентів елементи ефективного конспектування: фіксація тематичної структури тексту, план викладення матеріалу в тексті, викладення основних положень тексту у вигляді тез.

Навчальні дії, пов'язані з кодуванням інформації, - складання схем, таблиць, графіків - також повинні бути опановані під керівництвом викладача за допомогою відповідних учбових завдань. Сформоване вміння кодувати навчальну інформацію дуже оптимізує самостійну роботу в цілому, робить її компактною.

Реалізуючи в самостійній роботі навчальні дії щодо засвоєння знань, студенти часто не знають індикаторів необхідного рівня оволодіння цими знаннями. Тому дії відпрацювання і освоєння навчального матеріалу, що забезпечують його розуміння, також повинні бути позначені для студентів і організовані умови для формування відповідного навичку. Прийоми, способи і операції, за допомогою яких відбувається освоєння матеріалу, можуть бути виявлені самими студентами за допомогою викладача. У такій спільній навчальній діяльності встановлюється, що оптимальним результатом самостійної роботи є знання, відтворене без опори на текст, включене в розв'язування різних задач, або дій, правильно і легко здійснюване як практичний або інтелектуальний навик.

Отже, засвоєння студентами юридичного факультету змісту учбових дій і операцій, визначення необхідного і достатнього комплексу навчальних умінь і навичок, виділення способів контролю освоєння матеріалу і критеріїв оцінювання рівня оволодіння знаннями є важливою умовою переходу від спільної з викладачем діяльності до самоорганізації і самоврядування в учбовій діяльності.

Розраховувати на ефективність самостійної роботи студентів, на нашу думку, можна в тому випадку, якщо студенти ознайомлені зі змістом і структурою власне учбових дій, забезпечені умовами їх формування і контролем, знайомі з прийомами самоврядування і організації часу свого життя.

У випадку, коли майбутні юристи не отримують рекомендацій щодо організації своєї навчальної діяльності, не оперують необхідними спеціальними навчальними діями, не мають навчально-методичних посібників із питань організації самостійних занять, сподіватись на ефективну самостійну роботу, марно.